EDUSKUNNAN LAKIVALIOKUNNALLE

Pyydettynä asiantuntijalausuntona julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2025-2028 oikeusministeriön hallinnonalan osalta Suomen Syyttäjäyhdistys ry (myöh. SSY) esittää seuraavaa:

SSY edustaa suurinta osaa Suomen syyttäjistä.

Julkisen talouden näkymät ovat haasteelliset, mutta toimivan ja turvallisen yhteiskunnan yksi tärkein perusta on toimiva oikeudenhoito. Tällä suunnitelmalla se ei toteudu. Tärkeää olisi ymmärtää, että haastavassa turvallisuuspoliittisessa tilanteessa toimiva oikeudenhoito on yksi tärkeimmistä sisäistä ja myös ulkoista turvallisuutta kohottava tekijä. NATO- ja DCA-jäsenyydet tuovat kuluja myös OM:n hallinnonalalle, mm. sotilasrikosasioina, mutta tätä ei ole mitenkään huomioitu. Valitettavaa on se, ettei OM itse tuo asiaa esille. Suomen tulee lisäksi nostaa oikeudenhoitoon käytettävien varojen määrää talousarviossa samalle tasolle muiden pohjoismaiden kanssa.

Oikeusministeriön hallinnonalan toimintaedellytykset tulee siis turvata paremmin, kuin mitä valtioneuvosto selonteossaan suunnittelee. Valtionhallinnon säästöjä ja tuottavuusohjelman mukaisia säästöjä s. 26 - 27 esitettäessä on unohdettu täysin se, että varautuessa erilaisiin kriiseihin tulee huomioida se, että sisäistä ja ulkoista turvallisuutta turvatessa on toimiva oikeudenhoito yksi tärkeä tukijalka. On valitettavaa, jollei OM ole tätä itse tuonut esille. Tämä huomioiden on erikoista, että s. 26 esitetyissä valtionavustussäästöissä OM säästövelvoite on suurempi kuin UM ja PM:n lisäksi SM ei ole ollenkaan mukana. Tuottavuusohjelman säästöissä s. 27 OM suhteellinen osuus verrattuna muihin sisäistä ja ulkoista turvallisuutta toteuttaviin ministeriöihin on suhteettoman suuri.

Kiitosta Oikeusministeriölle ja oikeusministerille on osoitettava siitä, että on luvattu, ettei säästöt kohdistu syyttäjien lukumäärään. Ongelmia kuitenkin tulee aiheuttamaan suuret säästöt, jos ne kohdistuvat muuhun henkilökuntaan, tietojärjestelmiin tai toimitiloihin. Pitää muistaa, että syyttäjät käsittelevät salassa pidettävää aineistoa, jonka vuoksi etätyön mahdollisuus on rajallista. Tämä ilmenee myös siitä, että työpaikkojen käyttöaste on huomattavan korkea.

Rikosasioiden toimiva hoitaminen takaa yhteiskuntarauhaa. Koko rikosasioita hoitavalla ketjulla pitää olla riittävät resurssit. Ketjuun kuuluvat esitutkintaviranomaiset, syyttäjät, tuomioistuimet sekä

täytäntöönpanoviranomaiset, kuten ulosottolaitos ja rikosseuraamusvirasto. Vaikka valtiontalouden tasapainottaminen vaatii pohdintaa, ei ole tarkoituksenmukaista eikä järkevää saattaa oikeudenhoitoa entistä pahempaan kriisiin. Se ei ole julkisen talouden kestävyydellekään järkevää, koska se vain aiheuttaa yhteiskunnalle enemmän kokonaiskuluja. Tämä pitäisi huomioida selkeämmin. Nyt niin ei ole tehty, vaan aivan liiaksi määrärahat on suunniteltu ministeriöittäin pohtimatta kokonaiskuvaa ja työketjua.

Esimerkkejä siitä on mm. se, että sivulla 32 poliisille osoitetaan määrärahoja nuorten ja jengirikollisuuden torjuntaan. Syyttäjälaitokselle tai oikeudenhoidolle ei esitetä mitään. Esimerkiksi Syyttäjälaitoksen Etelä-Suomen syyttäjäalueella on 17 syyttäjää hoitamassa kyseisiä asioita eikä sitä ole huomioitu Syyttäjälaitoksen toimintamenoissa mitenkään.

Sivulta 33 ilmenee, että puolustusvoimille osoitetaan lisää määrärahoja NATO- ja DCA-asioiden vuoksi. Syyttäjälaitokselle tai oikeudenhoidolle ei esitetä mitään. Miten ne asiat ajatellaan hoidettaviksi oikeusjärjestelmässä? Kansalaisten uskoa kyseisiin järjestelmiin ja sopimuksiin ei saa rapauttaa sillä, että väistämättömiä rikosasioita ei kyetä hoitaman asianmukaisesti.

Syyttäjälaitoksen toimintaedellytykset keskeisenä ja hyvin merkittävänä sisäisen turvallisuuden viranomaisena rikosprosessiketjussa tulee turvata, jotta koko rikosprosessiketju takaisi kansalaisten oikeusturvan. Syyttäjä on viranomainen, joka osallistuu koko rikosprosessiin sen kaikissa vaiheissa. Muut toimijat vaihtuvat. Syyttäjät osallistuvat myös turvallisuusuhkien rikosoikeudelliseen arviointiin jo alkuvaiheessa. Se myös sitoo henkilöstövoimavaroja, joka on huomioitava.

On myös muistettava, että Syyttäjälaitoksen määrärahojen korotukset on viime vuosina perustuneet lisääntyneisiin lainsäädäntömuutosten aiheuttamiin tehtäviin (mm. seksuaalirikokset, nuorten tekemät ja kohtaamat rikokset, lähestymiskiellon rikkomisen sekä laittoman uhkauksen syyteoikeuden muutokset), kv-tehtävien lisääntymiseen eli EPPOn perustamiseen ja kuluihin sekä kasvaviin ict-menoihin ja Senaatin nostamiin toimitilavuokriin, ei tarvittavaan resurssien puutteen korjaamiseen. Lisäksi on tulossa NATO- ja DCA-sopimuksista lisää tehtäviä sotilas- ja muina rikosasioina luultavasti huomattava määrä.

Tämän lisäksi on rikosasioiden muutokset aiheuttaneet ja aiheuttavat lisää työtä. Työmääriä ovat nostaneet rikosasioiden kansainvälistyminen ja tietoverkkojen hyödyntäminen. Rikolliset tulevat Suomeen tekemään rikoksia, niitä kohdistetaan ulkomailta Suomeen, rikoshyöty viedään ulkomaille yms. Vaativuus on noussut talousrikoksissa, järjestäytyneen huumausainerikoksissa, mutta myös nettimaailman yleisessä huumausaineiden tilaamisen helpottumisessa, petosrikosrikoksissa, omaisuusrikoksissa, tietoverkkorikoksissa, seksuaalirikoksissa, ihmiskaupparikoksissa, yritysvakoilussa, terrorismirikoksissa yms. Esiin voi nostaa myös 1.10.2023 voimaan tulleen nuoria asianomistajia (alle 18 v) koskevan käsittelyn kiireellisyysvaatimuksen. Sen toteuttamiseen ei ole riittäviä resursseja eikä uusissa toimitilakonseptin mukaisissa oikeustaloissa riittävästi istuntosalikapasiteettiä. Tämä tarkoittaa pahimmillaan sitä, että esimerkiksi aikuisia koskevien seksuaalirikosten käsittelyajat venyvät jo nykyisin pitkiksi todetuista käsittelyajoista edelleenkin. Uutena hyvin vakavasti otettavana ilmiönä ovat mm nuorten jengien vakavat väkivalta ja ryöstörikokset, jotka ovat lisääntyneet huomattavasti. Venäjän toiminta on aiheuttanut pakoterikosten kasvamisen. Ukrainan sota aiheuttaa suuren uhan mm. sotarikosten esille tulemiseen. Vuosina 2005–2020 Syyttäjälaitoksen painotetun työmäärävertailun mukaan työmäärä kasvoi 40 prosenttia. Vaativien asioiden osuus työmäärästä on 66 prosenttia.

Syyttäjien lukumäärä on kuitenkin liian alhainen, kun sitä verrataan vastaavanlaisiin yhteiskuntiin ja oikeusjärjestelmiin. Euroopan komission tekemän CEPEJ-tutkimuksen mukaan Suomessa syyttäjien suhteellinen määrä on huomattavasti alle eurooppalaisen keskiarvon. Varsinkin samankaltaiset vertailumaat huomioon ottaen, kuten pohjoismaat, Suomen syyttäjämäärä jää kovin alhaiseksi. Suomessa syyttäjiä on noin kahdeksan syyttäjää sataatuhatta asukasta kohden, kun Euroopassa keskiarvo on noin yksitoista syyttäjää sataatuhatta asukasta kohden. Pohjoismaassa syyttäjiä on keskimäärin 10-12

sataatuhatta asukasta kohti. Jos tätä suhdelukua sovellettaisiin Suomeen, tulisi Suomessa siis olla noin 600 syyttäjää. Suomessa syyttäjiä on kuitenkin ainoastaan 430. Suomessa on myös suhteessa huomattavasti vähemmän syyttäjiä kuin Ruotsissa (Suomessa 8/100.000 ja Ruotsissa 13/100.000), vaikka työnkuva ja tehtävät vastaavat pitkälti Suomessa ja Ruotsissa toisiaan. Suomessa syyttäjä osallistuu rikosasioiden esitutkintaan merkittävällä panoksella esitutkintalaissa säädetyn esitutkintayhteistyön kautta ja Ruotsissa taas on olemassa järjestelmä, jossa on syyttäjätutkinnanjohtaja ja poliisin tutkinnanjohtaja. Työhön ja työn laatuun liittyviä perusteita siihen, että Suomessa syyttäjiä on huomattavasti vähemmän ei ole olemassa.

Vuosina 2005–2020 Syyttäjälaitoksen painotetun työmäärävertailun mukaan työmäärä kasvoi siis 40 prosenttia. Vaativien asioiden osuus työmäärästä on 66 prosenttia. Syyttäjien lukumäärä kasvoi 15 vuoden aikana 65 henkilöä. Ei henkilöstön kasvu riitä mihinkään ja nyt määrää vielä aiotaan vähentää. Todellisuudessa laskennallisesti syyttäjien lukumäärä huomioiden työn lisääntyminen laski 74 syyttäjää.

Ruotsiin verrattuna tilanne on sellainen, että Suomen väkiluku on noin 5,5 miljoonaa ja Ruotsissa 10,4 eli noin kaksinkertainen. Syyttäjiä Ruotsissa on kuitenkin ja viime vuosina on lukumäärä kasvanut voimakkaasti.

Vuoden 2023 lopussa syyttäjiä oli Ruotsissa 1409 ja Suomessa 395 vakituista virkaa. Tuomareita oli Ruotsissa 741 ja Suomessa 939.

Huomattavaa on sekin, että Ruotsin Syyttäjälaitoksen kokonaishenkilömäärä on 1700 eli kolme kertaa enemmän kuin Suomessa, jossa htv-määrä on hieman yli 600. Väestömäärähän Suomen ja Ruotsin välillä on alle kaksinkertainen (5,5/10,35 miljoonaa). Mitään syytä tällaiseen eroon ei ole syyttäjien tehtävissä.

Euroopan komissio tekee vertailua oikeudenhoidon resursseista. Suomessa tuomareiden kohdalla resurssit ovat kohdalla, mutta syyttäjien aivan alimitoitetut.

https://www.coe.int/en/web/cepej/cepej-stat

Tässä ohessa linkki Cepejin 2022 tietoihin, jotka perustuvat vuoden 2020 materiaaliin.

Siellä on alla olevat raportit

- CEPEJ 2022 report (2020 data) – Country profiles (Part 2)

CEPEJ 2022 report (2020 data) Tables graphs and analysis (Part 1)

Raportin 2 sivulta 50 näkee syyttäjien lukumäärän suhteessa Euroopan keskiarvoon 1/100 000 asukasta.

Vuonna 2020 Syyttäjien luku oli meillä 7.05 ja muualla 11,20 ja tuomareiden kohdalla meillä luku on 19,46 ja muualla 17.60.

Syyttäjien riittämätön työmäärä vaikuttaa myös siihen, että istunnot siirtyvät pitkälle. Maaliskuussa 2024 Etelä-Suomen syyttäjäalueen juttuja oli päivätty käräjäoikeuksiin vuodelle 2025 istuntopäiviä 266 ja hovioikeuksiin vuodelle 2025 istuntopäiviä 351 ja vuodelle 2026 istuntopäiviä jo yli 50. Tämän lisäksi hovioikeudessa on lukuisia rikosasioita sisällä, joille ei ole vielä määrätty käsittelypäivää. Kuvaavaa on lisäksi se, että kun tuomioistuinlaitos sai rahoitusta notaareille, niin juuri nyt on Itä- ja Länsi-Uudenmaan KO:t esittäneet tälle vuodelle noin 200 istuntopäivää. Mutta meillä ei ole syyttäjiä osoittaa niihin.

Syyttäjälaitos on tehnyt kaikki toimintaa tehostavat muutokset. On tehty organisaatiouudistus, jossa syyttäjälaitoksesta tehtiin yksi virasto. Näin resursseja voidaan käyttää mahdollisimman tehokkaasti koko maassa. Syyttäjälaitoksessa on myös esimerkiksi perustettu erikoissyyttäjäjärjestelmä vaativia ja aikaa vieviä juttuja varten, keskitetty talous- ja henkilöstöhallinto ja hyödynnetty uusia prosessisääntöjä, kuten videoyhteyksiä ajansäästämiseksi ja keskitetty nopeasti käsiteltävät asiat omaan yksikköönsä.

Tällä hetkellä rikosprosessin toimijoiden resurssit eivät ole riittävät ja pienempiä rikoksia ei käytännössä enää kaikissa paikoissa kyetä asianmukaisesti tutkimaan, syyttämään ja tuomitsemaan. Syyttämisprosentit ovat viime vuosina laskeneet ja usein kyse on asioista, joissa rikos on tapahtunut ja tekijä on tiedossa. Vaikka menettely onkin kaikin tavoin laillista ja säännösten mukaista, ei se ole yhteiskunnallisesti välttämättä toivottavaa ja suuremmaksi osaksi syynä on puuttuvat henkilöstöresurssit.

Jo nyt rikosasioiden kesto on kohtuuton erityisesti rikosten uhrien näkökulmasta. Lakimiesliiton tekemien tutkimusten mukaan esimerkiksi raiskauksissa kestää 18 kuukautta tapahtumasta käräjäoikeuden tuomioon, pahoinpitelyissä 15 kuukautta ja vastaava aika on varkauksien osalta 13 kuukautta. Merkittävä osa prosessin kestosta aiheutuu syyteharkinta-ajasta (raiskaukset 10 kk, pahoinpitelyt ja varkaudet n. 8 kk). Ajat ovat aivan liian pitkiä asianomistajalle odottaa ratkaisua. Lisäksi esitutkintayhteistyöhön käytettävien resurssien niukkuuden vuoksi myös esitutkinta usein pitkittyy syyttäjien työkiireiden vuoksi.

Syyttäjälaitos toimii äärirajoilla. Todellisuudessa Syyttäjälaitos ei kykene tekemään sille esitettyjä velvoitteita ja töitä. Esimerkiksi yli 6 kk syyteharkinnassa olevia asioita juttuja on nyt noin 5400 vuosi sitten oli yli 6100 avoinna olevaa asiaa. Vuoden 2020 luku oli 3 568.

Yli vuoden syyteharkinnassa olevia asioita oli vuonna 2020 noin 630, vuonna 2021 noin 1200, vuonna 2022 noin 1800, nyt luku on noin 1600**.**

Ratkaisematta olevia asioita oli vuonna 2020 noin 12 000 asiaa, vuonna 2022 noin 16 000 ja nyt noin 17 000. Avoinna on siis noin 20 prosenttia asioista. Syyttäjälaitokselle vuosittain tulevissa rikosasioiden lukumäärä on pysyvästi noussut noin 80 000 asiasta noin 90 000 asiaan. Tämän vuoden arvio on jopa 97 000. Vuonna 2022 ratkaistiin noin 84 000 juttua ja vuonna 2023 noin 89 000 ja tälle vuodelle noin 99 000. Syyttäjälaitos on siis nostanut ratkaisumääriään huimasti, mutta työtehtävien lukumäärä on voimakkaasti noussut.

Nämä asiat tulee ottaa huomioon kun julkisen talouden suunnitelmaa pohditaan.

Helsingissä 02.05.2024

Jukka Haavisto
Suomen Syyttäjäyhdistys ry:n
hallituksen puheenjohtaja

Sari Aho
Suomen Syyttäjäyhdistys ry:n
hallituksen varapuheenjohtaja